

TÁC ĐỘNG CỦA KINH TẾ THỊ TRƯỜNG ĐẾN QUAN HỆ GIA ĐÌNH Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

ĐOÀN THỊ THU HÀ*

Sau hơn 25 năm đổi mới nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam đã có những tác động mạnh mẽ và to lớn tới mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, trong đó có quan hệ gia đình. Quá trình xây dựng và phát triển kinh tế thị trường bước đầu đã tạo ra cơ sở vật chất đảm bảo cho sự ổn định đời sống gia đình và xã hội. Đồng thời, nó cũng tác động mạnh mẽ đến mọi khía cạnh của gia đình, nhất là mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình với nhau. Sự tác động của kinh tế thị trường lên mối quan hệ gia đình là có tính 2 mặt: cả tích cực lẫn tiêu cực. Việc phát huy mặt tích cực và hạn chế mặt tiêu cực nhằm đảm bảo cho sự phát triển bền vững những giá trị tốt đẹp trong gia đình hiện nay là yêu cầu đặc biệt quan trọng và có ý nghĩa thiết thực. Điều này góp phần tạo động lực cho việc xây dựng gia đình ấm no, tiến bộ, hạnh phúc; hay nói một cách khái quát hơn là xây dựng gia đình văn hóa.

1. Sự biến đổi mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình Việt Nam dưới tác động của kinh tế thị trường

Thứ nhất, sự biến đổi mối quan hệ vợ chồng.

Trong gia đình truyền thống, do chịu ảnh hưởng nặng nề của tư tưởng trọng nam khinh nữ từ đạo Nho, nên vai trò, vị trí của người phụ nữ Việt Nam trong xã hội nói chung, trong gia đình nói riêng luôn bị coi thường, quan hệ giữa vợ và chồng luôn thể hiện sự bất bình đẳng. Người phụ nữ trong xã hội đó luôn phải sống gò mình theo nguyên tắc *tam tông*: “Tại gia tòng phụ, xuất giá tòng phu, phu tử tòng tử”. Người vợ không có quyền

quyết định những việc lớn trong gia đình, phải tuân theo những quyết định của chồng, phục tùng chồng. Sự bất bình đẳng còn được thể hiện trong quan niệm hết sức lạc hậu, cổ hủ của xã hội cũ: “Trai năm thê bảy thiếp, gái chính chuyên chỉ lấy một chồng”.

Trong điều kiện nền kinh tế thị trường hiện nay, mối quan hệ giữa vợ và chồng đã thay đổi theo hướng ngày càng tiến bộ. Chế độ hôn nhân một vợ một chồng đã được quy định rõ ràng trong Luật Hôn nhân và Gia đình. Nếu trước đây chỉ người chồng giữ vai trò chủ yếu trong hoạt động sản xuất kinh doanh, là lao động chính tạo ra nguồn thu nhập nuôi sống gia đình, thì ngày nay một bộ phận không nhỏ người vợ đã trở thành trụ cột trong các hoạt động gia đình, kể cả việc mang lại nguồn thu nhập chính. Vì thế, trong gia đình hiện nay, nhiều vấn đề quan trọng (nhất là trong lĩnh vực kinh tế) đều được vợ chồng bàn bạc thống nhất và cùng đưa ra quyết định chung. Vợ và chồng đều là chủ thể của gia đình, cùng quản lý và chi tiêu tài chính, cùng có trách nhiệm chăm sóc và nuôi dạy con cái...

Nhiều gia đình (đặc biệt là những cặp vợ chồng trẻ) ở thành phố, khu đô thị hay những vùng có điều kiện kinh tế - xã hội phát triển đang có những thay đổi trong quan hệ vợ chồng theo hướng tích cực, từ cách đối xử, phân công lao động đến giải quyết các công việc gia đình. Sở dĩ có sự thay đổi đó, *một mặt*, là do khả năng độc lập về kinh tế của người vợ (họ đi làm hay kinh doanh có thu nhập cao); *mặt khác*, là do trình độ văn hóa, khả năng nhận thức các vấn đề kinh tế, chính trị, văn hóa và xã hội của cả vợ lẫn chồng đã được nâng lên

*ThS. Trường Đại học Lao động - Xã hội.

đáng kể. Cùng với quá trình mở rộng dân chủ và bình đẳng giới, người chồng có sự thông cảm với người vợ khi mang thai, sinh nở và chăm sóc con cái. Họ tôn trọng ý kiến của vợ trong việc thực hiện kế hoạch hóa gia đình và sẵn sàng chia sẻ những công việc nội trợ gia đình vốn trước đây được xã hội mặc nhiên coi là trách nhiệm, bổn phận của người phụ nữ. Hơn nữa, có những người chồng luôn quan tâm, chú ý chăm lo đến sự tiến bộ của vợ mình trong sự nghiệp, học hành, tham gia các hoạt động xã hội, cũng như nghỉ ngơi, hưởng thụ văn hóa. Có thể khẳng định rằng, trong điều kiện xã hội hiện đại, cách đối xử *bình đẳng, dân chủ, tôn trọng lẫn nhau* giữa vợ và chồng là yếu tố đặc biệt quan trọng để củng cố độ bền vững, giữ gìn sự êm ấm, hòa thuận trong gia đình và là nền tảng cho việc giáo dục con cái. Thực tế cho thấy, việc duy trì và phát triển mối quan hệ bình đẳng, dân chủ giữa vợ và chồng, giữa người cha và người mẹ trong gia đình có ý nghĩa rất lớn đối với con cái. Bởi lẽ, gia đình chính là tổ ấm, cái nôi đầu tiên để con cái bước vào đời. Điều đó là cơ sở ban đầu và hết sức quan trọng tạo cho con trẻ những quan niệm đúng đắn về việc tôn trọng quyền con người, sự bình đẳng giữa các thành viên.

Tựu trung lại, mối quan hệ bình đẳng giữa vợ và chồng là nền tảng cho mọi mối quan hệ tốt đẹp khác của gia đình. Bình đẳng về quyền lợi và nghĩa vụ, yêu thương đùm bọc, cùng nhau chia sẻ trách nhiệm, tạo điều kiện cho nhau cùng phát triển... không những là nét đẹp, mà còn là giá trị trong đời sống gia đình Việt Nam hiện nay. Tính dân chủ và mối quan hệ bình đẳng giữa vợ và chồng được duy trì và ngày càng phát triển đã tạo nên sự bền vững của gia đình, góp phần giải phóng người phụ nữ; phát huy vai trò tích cực của người phụ nữ. Và, với tính cách là tế bào của xã hội, đến lượt mình, sự ổn định và bền vững của gia đình lại là điều kiện cho sự ổn định và phát triển của xã hội.

Tuy nhiên, cũng phải thừa nhận rằng, bên cạnh những mặt tiến bộ nêu trên, do ảnh hưởng tàn dư của hệ tư tưởng phong kiến cũng như những mặt trái, tác động tiêu cực của kinh tế thị trường, ở nhiều địa phương trong cả nước vẫn tồn tại sự bất bình đẳng giữa vợ và chồng trong gia đình. Đặc biệt, ở nông thôn, nam giới thường nắm quyền quyết định mọi công việc quan trọng của gia đình, từ việc sản xuất, quản lý tài sản đến việc chi tiêu, định hướng học tập, chọn nghề cho con cái...

Trước áp lực của kinh tế thị trường, nhiều gia đình chỉ tập trung quan tâm phát triển kinh tế, lo “kiếm tiền”, nên sự quan tâm, thời gian gần gũi giữa các thành viên trong gia đình ngày càng ít hơn, khiến cho mối quan hệ giữa vợ và chồng, giữa cha mẹ và con cái dường như bị lỏng lẻo, “bếp lửa” gia đình có khi nguội lạnh, thậm chí nhiều gia đình đã rơi vào tình trạng “băng giá”, trở thành gánh nặng tâm lý cho các thành viên mỗi khi bước chân về nhà. Nhiều căn bệnh tâm lý xã hội nảy sinh từ gia đình (stress, tự tử...). Cá biệt có hiện tượng biến gia đình thành địa ngục trần gian, nơi bạo hành thể xác và tinh thần của mỗi thành viên.

Thực tế cho thấy, trong nền kinh tế thị trường, các cặp vợ chồng cũng ít có điều kiện để chăm sóc lẫn nhau, nhiều cặp vợ chồng phải sống xa nhau liên tục. Từ đó, dẫn đến hiện tượng ngoại tình diễn ra ngày càng phổ biến (ngoại tình với đồng nghiệp, hàng xóm, thậm chí với cả người giúp việc cho gia đình...). Ngoại tình (do vợ hoặc chồng) được xem là một trong những nguyên nhân làm cho cuộc sống gia đình rạn nứt, mâu thuẫn và xung đột, dẫn đến bạo hành gia đình, tan vỡ hạnh phúc. Trong những năm gần đây, hiện tượng vợ chồng, thiếu quan tâm lẫn nhau, vi phạm các nguyên tắc ứng xử trong quan hệ vợ chồng... ở nước ta đang có chiều hướng tăng lên. Điều này làm cho xu hướng ly hôn ngày càng gia tăng. Kết quả khảo sát của một công trình

nghiên cứu cho thấy, trung bình cứ ba cặp kết hôn thì sẽ có một cặp chia tay. Kết quả này cũng được phản ánh rõ nét qua thực tiễn xét xử án ly hôn và độ tuổi xin ly hôn ngày càng trẻ hóa. Theo thống kê năm 2010, số lượng án ly hôn tại Tòa án nhân dân Thành phố Hồ Chí Minh là khoảng 18.000 vụ, trong đó tỷ lệ ly hôn của các đôi vợ chồng trẻ (độ tuổi 20-30) chiếm hơn 60%. Cả nước, năm 2000, có hơn 50.000 vụ ly hôn, đến năm 2012 đã tăng lên hơn 90.000 vụ ly hôn¹. Như vậy, sau 12 năm, số vụ ly hôn trong cả nước đã tăng lên gần gấp đôi.

Thứ hai, sự biến đổi mối quan hệ giữa cha mẹ và con cái.

Mối quan hệ giữa cha mẹ và con cái là mối quan hệ đặc biệt thiêng liêng, thể hiện trách nhiệm, lòng yêu thương, đức hy sinh... của cha mẹ đối với con cái. Mối quan hệ này luôn được coi trọng trong bất cứ xã hội nào, thời đại nào.

Trong xã hội phong kiến, mối quan hệ này có nhiều biểu hiện: Con cái hiếu kính cha mẹ (cha mẹ đặt đâu con ngồi đó), cha mẹ phải là tấm gương sáng cho con cái noi theo... Ngày nay, quan hệ giữa cha mẹ và con cái trong gia đình, *một mặt*, vẫn giữ được những giá trị truyền thống; *mặt khác*, cũng đã có nhiều thay đổi. Kết quả của các công trình nghiên cứu cho thấy, có sự biến đổi lớn theo xu hướng tiến bộ, dân chủ trong quan hệ giữa cha mẹ và con cái: Con cái luôn luôn yêu quý và kính trọng cha mẹ; song, con cái cũng có sự độc lập nhất định, luôn có ý kiến riêng của mình; bố mẹ vừa thương yêu, quan tâm giúp đỡ con vừa tôn trọng sự độc lập của con trong cả vấn đề hôn nhân và định hướng nghề nghiệp. Chẳng hạn, một kết quả điều tra xã hội học cho thấy, trong định hướng hôn nhân, những người cho rằng ông bà, cha mẹ quyết định cho con cháu chiếm tỷ lệ nhỏ: 2,4% cho con trai và 2% cho con gái; còn tỷ lệ những người cho rằng, con cháu hoàn toàn tự do lựa chọn cũng không thực sự cao: 16,1% cho con trai và 15,5% cho con gái. Phương án được lựa chọn cao nhất là con cái tự

lựa chọn, còn ông bà, bố mẹ cho ý kiến tham khảo: 65,1% đối với con trai và 60,9% đối với con gái².

Rõ ràng quan hệ phụ thuộc một chiều trên dưới giữa cha mẹ và con cái trong gia đình truyền thống không còn phù hợp, nhưng cũng không vì thế mà con cái không coi trọng ý kiến của cha mẹ. Sự dân chủ và bình đẳng giữa cha mẹ và con cái, sự không phân biệt con trai hay con gái là những nét mới trong gia đình Việt Nam. Đó là những mặt tích cực, tiến bộ trong quan hệ giữa cha mẹ và con cái.

Tuy nhiên, cơ chế thị trường với quy luật cạnh tranh khốc liệt cũng khiến nhiều gia đình bị cuốn theo những hoạt động kinh tế thuần túy; do đó, vẫn còn tình trạng cha mẹ thiếu quan tâm, thậm chí vô trách nhiệm đối với việc dạy dỗ con cái. Nhiều gia đình công nhân viên chức, ngoài thời gian làm việc ở cơ quan, xí nghiệp, họ phải lo làm thêm để tăng thu nhập..., nên thời gian cha mẹ dành cho con cái rất ít, hiếm có điều kiện gần gũi và quan tâm lẫn nhau, mọi sinh hoạt của gia đình bị đảo lộn... Theo kết quả nghiên cứu, một tỷ lệ không nhỏ những bậc cha mẹ không có đủ thời gian để chăm sóc con cái, ngay cả chăm sóc ăn uống, sinh hoạt (3,6%); bảo ban, phê bình các con (7,1%) hoặc dạy văn hoá (12,9%)³. Không ít người không bao giờ dạy dỗ con cái học tập (16,2%)⁴. Hơn nữa, có những gia đình hiểu một cách lệch lạc về “sự quan tâm đến con cái”, đơn thuần chỉ là thỏa mãn những đòi hỏi của con cái, cung cấp đầy đủ về vật chất, phó thác việc giáo dục con cái cho nhà trường và xã hội.

Trong nền kinh tế thị trường, để có cơ hội vươn lên làm giàu, phần lớn các gia đình Việt Nam ở thành thị lẫn nông thôn đều lựa chọn mô hình gia đình sinh ít con (có 1 đến 2 con). Vì thế, xu hướng chung của các gia đình này là tập trung mọi tình cảm, vật chất cho con. Một hệ quả tất yếu đã xảy ra - không ít trẻ vị thành niên trở nên ích kỷ một cách lạ thường; không

biết đến ai ngoài bản thân mình, đòi hỏi ở bố mẹ cả những cái vượt quá điều kiện của gia đình. Số trẻ ấy nếu không được quan tâm uốn nắn, dạy dỗ tốt sẽ trở nên thiếu bản lĩnh khi bước vào cuộc sống, hình thành thói chây lười, ỷ lại, dựa dẫm và rất dễ phản kháng khi nhu cầu của chúng không được đáp ứng. Trên thực tế, đã không ít gia đình mâu thuẫn, xung đột, thậm chí tan vỡ chỉ bởi sự nuông chiều con cái không đúng, mà bản thân họ vừa là thủ phạm, vừa là nạn nhân. Hay một bộ phận gia đình khác lại tỏ ra cực đoan khi quản thúc con cái quá khắt khe, cách ly chúng khỏi môi trường xã hội; khi con mắc sai sót, lỗi lầm thì chửi mắng, đánh đập không thương tiếc... khiến chúng hoặc luôn tỏ ra sợ hãi, nhút nhát, hoặc li lợm, ương bướng... Những cách ứng xử, dạy dỗ theo kiểu phản khoa học như vậy sẽ biến con trẻ - vốn hiếu động, ưa khám phá môi trường xung quanh - trở thành những đứa trẻ thụ động, óc sáng tạo sớm bị thui chột...

Có những bậc cha mẹ kiếm tiền bằng nhiều cách, kể cả bằng con đường làm ăn phi pháp đã vô tình trở thành những tấm gương xấu cho con cái. Từ đó, con cái không còn tôn trọng bố mẹ, nhiều đứa trẻ đã tỏ ra chán nản, thất vọng, bỏ học,... Chính những môi trường như vậy đã xô đẩy nhiều đứa trẻ ra khỏi gia đình, bỏ nhà đi lang thang, trở thành “bụi đời”, sa vào các tệ nạn xã hội và thậm chí, phạm tội và mắc vào vòng lao lý. Gần đây, hiện tượng con cái vô lễ, bạc đãi với bố mẹ, coi thường đạo nghĩa anh em, trẻ em hư hỏng, bỏ học, bỏ nhà, phạm pháp, có những hành vi côn đồ... có xu hướng gia tăng. Mỗi năm, ở nước ta có trên 10.000 vụ trẻ em vi phạm pháp luật⁵. Riêng năm 2008, có 17.138 người chưa thành niên có hành vi trái pháp luật, trong đó có những em phạm tội đặc biệt nghiêm trọng, như giết người, cướp của, hiếp dâm và bị khởi tố hình sự, chiếm 29,33%. Năm 2009, số trẻ em bỏ nhà đi lang thang, kiếm sống nơi đường phố lên tới 22.900 em. Nguyên nhân của tình trạng trên đã được nhiều

tổ chức trong nước và quốc tế quan tâm nghiên cứu và đưa ra nhiều kết luận cần được suy ngẫm một cách nghiêm túc từ phía giáo dục gia đình. Thực tế trên cho thấy, thiếu sự giáo dục của gia đình hoặc được giáo dục trong môi trường văn hóa gia đình thiếu lành mạnh sẽ là một trở ngại, khó khăn để giáo dục - đào tạo trẻ em thành người phát triển bình thường và hữu ích cho gia đình, xã hội.

Thứ ba, sự biến đổi mối quan hệ giữa anh chị em ruột.

Giữa anh chị em ruột có một tình cảm gắn bó tự nhiên xuất phát từ quan hệ huyết thống, cùng cha mẹ, cùng một mái ấm gia đình, cùng chia nhau niềm vui, nỗi buồn. Cùng chung dòng máu, nên anh chị em ruột phải có bổn phận thương yêu đùm bọc, chăm sóc giúp đỡ nhau. Chính sự gắn bó, trách nhiệm và tình thương yêu đùm bọc đã gắn kết anh chị em trong gia đình thành một khối.

Trong quan hệ truyền thống giữa anh chị em ruột, “sự hòa thuận” luôn được coi như một trong những chuẩn mực hàng đầu. Đó không chỉ là nhu cầu nội tại của quan hệ anh em, mà còn là ước nguyện, mong muốn của cha mẹ, họ hàng. Vì thế, dư luận xã hội luôn biểu dương sự hòa thuận anh em được thể hiện trong những câu ca dao: “Anh em như thể tay chân / Như da với thịt, như cây với cành”, hoặc “Khôn ngoan đối đáp người ngoài / Gà cùng một mẹ chớ hoài đá nhau”. Ngày nay, dưới tác động của kinh tế thị trường, mối quan hệ anh chị em ruột trong gia đình vẫn duy trì được những nét đẹp của nền nếp gia phong “em kính, anh nhường”, yêu thương, đùm bọc, bảo ban nhau. Nhiều gia đình khi cha mẹ không còn, thì anh chị đã thay cha mẹ chăm lo, dạy dỗ em thành người. Đây là những tình cảm thật đáng quý, đáng trân trọng được gìn giữ trong xã hội đầy biến động như hiện nay.

Tuy nhiên, cũng có gia đình, trong đó anh chị em bất hòa, thường hay cãi vã, có khi kiện tụng, thậm chí chém giết lẫn nhau để tranh

giành của cải, tài sản thừa kế do bố mẹ để lại. Người xưa thường nói: Người ta cắt dây bầu dây bí, không ai cắt tình chị em. Nhưng khi bị đồng tiền chi phối, giá trị vật chất lấn át giá trị tinh thần và tình cảm, thì nhiều người đã đánh mất cả nhân tính, đã xâm hại cả những giá trị đạo đức cốt lõi nhất của con người – giá trị đạo đức trong gia đình. Hiện tượng mâu thuẫn trong quan hệ giữa anh chị em trong gia đình đang diễn ra ở nhiều nơi, đang gây ra những tổn thất, ảnh hưởng không nhỏ tới đời sống cá nhân và sự phát triển của xã hội.

Thứ tư, sự biến đổi quan hệ giữa ông bà và con cháu

Ở nước ta, trong điều kiện xây dựng và phát triển nền kinh tế thị trường, gia đình hạt nhân chiếm ưu thế, nhưng gia đình mở rộng vẫn chiếm một tỷ lệ đáng kể. Do những hoàn cảnh hết sức khác nhau, người cao tuổi thường sống chung với con cháu. Sự thoải mái về tinh thần và đầy đủ về vật chất với việc nhiều thế hệ sống hoà thuận trong một gia đình đã trở thành niềm hạnh phúc đối với người cao tuổi.

Việc sống chung cùng con cháu đã phản ánh mối quan hệ khăng khít giữa các thế hệ trong một gia đình, đặc biệt người cao tuổi nhận được sự giúp đỡ về mọi mặt từ con cháu. Nếu còn sức khỏe, thì họ có thể giúp đỡ con cháu nhiều công việc hữu ích, bớt phần khó khăn cho gia đình. Mối quan hệ trực tiếp và thường xuyên giữa các thế hệ đã làm cho người cao tuổi tăng thêm sự tự tin và củng cố tình cảm của gia đình. Theo một số khảo sát, người già có vai trò quan trọng trong đời sống gia đình. Họ thực sự góp phần tích cực vào việc hỗ trợ con cái trong công việc chăm sóc, dạy bảo các cháu nhỏ, xây dựng nhân cách cho thế hệ tương lai.

Tuy nhiên, trong cuộc sống cũng đã xuất hiện không ít trường hợp quan hệ giữa ông bà (người cao tuổi) và con cháu có những xích mích, thậm chí xung đột. Đây là biểu hiện sự xung đột thế hệ (đã được nghiên cứu dưới góc độ xã hội học). Bởi vì, giữa ông bà và con cháu đều có những quan điểm riêng về thế hệ của

mình. Sự khác biệt về kinh nghiệm, nhu cầu và sở thích trong cuộc sống dẫn đến xung đột giữa các thế hệ. Trong nhiều gia đình, con cháu có biểu hiện ít hoặc không nghe lời ông bà khuyên bảo, cư xử chưa thật khéo léo, hoặc do mãi mê kiếm tiền mà lãng quên trách nhiệm, thiếu sự quan tâm, chăm sóc, thiếu tâm tình cởi mở với ông bà... Thực tế cuộc sống đang đặt ra một yêu cầu cấp bách, kinh tế thị trường càng phát triển, đời sống ngày càng được nâng cao, thì việc giáo dục lòng hiếu thảo cho con cháu đối với ông bà, cha mẹ càng trở nên cần thiết. Chỉ có tôn trọng sự hiếu đễ thì chúng ta mới củng cố được một cách vững chắc các mối quan hệ gia đình. Và, chính sự ổn định của gia đình là cơ sở vững chắc để hình thành và duy trì các chuẩn mực của gia đình và xây dựng một xã hội tiến bộ, dân chủ, công bằng và văn minh.

Nhìn chung, những giá trị đạo đức truyền thống trong các mối quan hệ gia đình Việt Nam, vẫn được gia đình, cộng đồng, xã hội tôn trọng, bảo tồn và vun đắp. Các mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình được xây dựng trên cơ sở bình đẳng, tiến bộ, dân chủ và tôn trọng lẫn nhau. Song, chúng ta cũng nhận thấy một khuynh hướng khác đáng lo ngại, thậm chí ở mức báo động, đó là mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình hiện nay khá lỏng lẻo, nhiều gia đình bị đồng tiền chi phối, không quan tâm đến các giá trị đạo đức của gia đình truyền thống. Đứng trước hiện trạng đó, nhiều người cho rằng, gia đình Việt Nam đang lâm vào khủng hoảng, bế tắc, thậm chí đang tan vỡ. Tất nhiên, đó là cách nhìn bi quan, nhưng rõ ràng những tiêu cực trong gia đình là hiện tượng đang diễn ra hàng ngày và đang có chiều hướng gia tăng, đáng để mỗi người và toàn xã hội quan tâm.

2. Củng cố và phát triển các mối quan hệ gia đình trong nền kinh tế thị trường

Trong bối cảnh toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế cùng với quá trình phát triển kinh tế thị trường đã có sự tác động mạnh mẽ đến xã

hội Việt Nam, trong đó có mối quan hệ gia đình. Về cơ bản, các mối quan hệ này vẫn bảo tồn và phát huy được những giá trị truyền thống tốt đẹp; đồng thời, gia đình Việt Nam cũng tiếp thu nhiều tinh hoa của gia đình hiện đại, như tôn trọng tự do cá nhân, dân chủ, bình đẳng trong các quan hệ... Tuy nhiên, bên cạnh đó cũng có những tác động tiêu cực, ảnh hưởng xấu đến các mối quan hệ trong gia đình nói riêng và giá trị đạo đức gia đình nói chung.

Trong tiến trình xây dựng và phát triển đất nước với mục tiêu *dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh*. Theo chúng tôi, cần thực hiện một số giải pháp cơ bản sau:

Một là, hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa nhằm phát huy tác động tích cực, hạn chế tác động tiêu cực của nó đến các mối quan hệ gia đình ở Việt Nam hiện nay.

Hai là, đẩy mạnh hoạt động nghiên cứu và giáo dục hệ chuẩn mực đạo đức gia đình mới phù hợp với truyền thống và đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Ba là, kế thừa và đổi mới giáo dục đạo đức gia đình truyền thống đáp ứng yêu cầu của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

Bốn là, đẩy mạnh công tác tuyên truyền, phổ biến để cả hệ thống chính trị, các đoàn thể, tổ chức và mọi công dân, mọi thành viên gia đình thấm nhuần sâu sắc và thực hiện đúng đắn, hiệu quả chiến lược xây dựng và phát triển gia đình Việt Nam hiện đại.

Tóm lại, có thể nói, dưới những tác động cả tích cực lẫn tiêu cực của kinh tế thị trường, các quan hệ gia đình ở nước ta hiện nay đã có

những biến đổi mạnh mẽ, nhanh chóng. Đứng trước tình hình đó, chúng ta cần phải có sự nhìn nhận nghiêm túc để tìm ra những giải pháp hữu hiệu nhằm hạn chế những mặt tiêu cực, phát huy những mặt tích cực của kinh tế thị trường đối với các mối quan hệ gia đình, giữ gìn và phát triển những giá trị tốt đẹp làm nền tảng cho sự bền vững của gia đình cũng như của xã hội. Nhận thức sâu sắc ý nghĩa và tầm quan trọng của vấn đề này, Văn kiện Đại hội lần thứ X của Đảng Cộng sản Việt Nam nêu rõ: "... Xây dựng gia đình no ấm, bình đẳng, tiến bộ, hạnh phúc, thật sự là tổ ấm của mỗi người, là tế bào lành mạnh của xã hội, là môi trường quan trọng hình thành, nuôi dưỡng và giáo dục nhân cách con người, bảo tồn và phát huy văn hoá truyền thống tốt đẹp, tạo nguồn nhân lực phục vụ sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc..."⁶. Đó là định hướng cơ bản cho sự phát triển gia đình nói chung và các mối quan hệ gia đình nói riêng ở Việt Nam trong điều kiện hội nhập quốc tế và phát triển kinh tế thị trường♦

Chú thích

1. Thời sự VTV, Đài Truyền hình Việt Nam, ngày 28/6/2012.
2. Đặng Cảnh Khanh - Lê Thị Quý, 2009. *Gia đình học*. Nxb. Chính trị - Hành chính, Hà Nội, tr.282.
3. Đặng Cảnh Khanh - Lê Thị Quý. *Sđd.*, tr.267.
4. Đặng Cảnh Khanh - Lê Thị Quý. *Sđd.*, tr.265.
5. Nguyễn Hữu Minh - Trần Thị Vân Anh, 2009. *Nghiên cứu gia đình và giới thời kỳ đổi mới*. Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, tr.488.
6. Đảng Cộng sản Việt Nam, 2006. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb. Chính trị Quốc Gia, Hà Nội, tr.103-104.